

קונטרס יקרא דמלכא המבואר

מכבוד קדושת מרן
בעל היקרא דמלכא זי"ע
עם ביאור משולב על דברי קדשו
בהוספת ציונים והערות

חג הפסח

מכון
"מעיינות הרים"
זוועהיל

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הביאור נערך לפי הבנתנו הדלה, ואין בדברים משום הכרח שזו היתה כונת קדשו,
וכל המטרה היא רק לקרב הדברים שיהיו מבוארים לעיני הלומדים,
ואדרבה נשמח אם תודיעונו על כל טעות או הבנה אחרת

נדבת ידידנו החשוב
מסור בלו"נ למכון 'מעיינות הרים'
הרב שלמה בלוי שליט"א
לרגל שמחת הולדת הבת
בשעטו"מ

נערך ע"י הרב"ג ר' אברהם זילבר שליט"א
בן מורנו ראש הישיבה שליט"א

כל הזכויות שמורות למכון "מעיינות הרים"
להוצאת ספרי הצה"ק לבית זלאטשוב - זוועהיל
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
רח' האדמו"ר רבי שלמה מזוועהיל, בית ישראל

ת.ד. 5088 ירושלים 91050

טל: 052-7646061 פקס: 02-5326464

דוא"ל 5326464@gmail.com

לחודש חג הגאולה כינום חוהמ"פ תשב"ב

התקינו עצמכם לגאולה

כבר אמרנו הרבה פעמים, בענין התקשרות חברים וצטטנו המעלות והזכויות שאפשר להגיע על ידיהם, אמנם האמת לא נכחד ממני, מאד נתאכזבתי, ולפי התוצאות יודע אני שהחסרון תלוי בי לבדי, ודברי רו"ל בלי שום ספק אמיתיים, שדברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב, ומי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, ובכל זאת לא אשתמט לגמרי מלנסות עוד הפעם, כי לפחות מועיל לפי שעה ויותר טוב מלשתוק לגמרי ולהתייאש חס ושלום, אולי יועיל הפעם.

יעקב אבינו ע"ה, בדבריו האחרונים לפני הסתלקותו, חושבני שכבר הבין וידע על מה הובא הוא וכל זרעו למצרים. שמסתמא כשנתבשר אברהם אבינו ע"ה פי גר יהיה זרעך - וענו אתם ארבע מאות שנה, מסר זאת ליצחק, ויצחק

✧ ביאורים ✧

לגמרי ולהתייאש חס ושלום, אולי יועיל הפעם.

יעקב אבינו ע"ה, בדבריו האחרונים לפני הסתלקותו, ודאי יש בהם עצה איך לעבור בשלום את גזירות הגלות, כי חושבני שכבר הבין יעקב אבינו לפני הסתלקותו, וידע על מה הובא הוא וכל זרעו למצרים. שמסתמא כשנתבשר אברהם אבינו ע"ה בכרית בין הבתרים, (בראשית טו, יג), ידע תדע פי גר יהיה זרעך - וענו אתם ארבע מאות שנה, מסר זאת ליצחק, ויצחק מסרו

כבר אמרנו הרבה פעמים, בענין התקשרות חברים וצטטנו המעלות והזכויות שאפשר להגיע על ידיהם, אמנם האמת לא נכחד ממני, מאד נתאכזבתי, ולפי התוצאות יודע אני שהחסרון תלוי בי לבדי, ודברי רו"ל (ספר הישר לר"ת שער יג) בלי שום ספק אמיתיים, שדברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב, ומי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, ובכל זאת לא אשתמט לגמרי מלנסות עוד הפעם, כי לפחות מועיל לפי שעה ויותר טוב מלשתוק

ציונים והערות

דבריו נשמעין שנאמר (קהלת יב) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו'.

א. כמו שמצינו בגמ' בברכות (ו, ב): 'ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל אדם שיש בו יראת שמים

ליעקב, ועוד מדברי הקב"ה שהוצרך לעודדו בדברי תנחומין אל תירא מירדה מצרימה פי לגוי גדול אשימך שם, אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך וכו'. מובן מכל זה שלבו אמר לו מה וקיבל עליו מה שיהיה את גזרת המלך, ועכשיו כשבא להסתלק מן העולם ואמרו חז"ל לא נפטר יעקב אבינו עד שראה מיוצאי זרעו שישים ריבוא, וחשש שמא יתחיל כעת השעבוד, ומי יודע אם יוכלו לעמוד בו ולהתקיים, בוודאי דבריו האחרונים יש בהם עצה ותיקון להועיל על זה.

פתח ואמר 'האספו ואגידה לכם', הוסיף ע"ז המדרש, שאמר להם

❦ ביאורים ❦

שראה מיוצאי זרעו שישים ריבוא, וחשש יעקב אבינו שמא יתחיל כעת השעבוד, ומי יודע אם יוכלו לעמוד בו ולהתקיים, בוודאי דבריו האחרונים יש בהם עצה ותיקון להועיל על זה איך להנצל, ולהחזיק בכוח האמונה גם בעת הגלות שלא להטמע במ"ט שערי טומאה חס ושלום.

ולזה פתח ואמר (בראשית מט, א), 'האספו ואגידה לכם', ויש בדברים אלו דברי הכנה לגאולה, כי האספו הוא מלשון אסיפה באהבה ואחדות. הוסיף ע"ז המדרש (בר"ר צח, י), שאמר להם

ליעקב, ואם כן בודאי יעקב אבינו הבין שעתה הגיע עת פרעון השטר חובי. ועוד יש להביא ראיה מדברי הקב"ה שהוצרך לעודדו בדברי תנחומין (בראשית מו, ג-ד), ויאמר אנכי האל אלהי אביך, אל תירא מירדה מצרימה פי לגוי גדול אשימך שם, אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך וכו'. מובן מכל זה שלבו אמר לו מה יהיה אחר שירד למצרים וקיבל עליו מה שיהיה את גזרת המלך, ועכשיו כשבא להסתלק מן העולם ואמרו חז"ל (בר"ר עט, א) לא נפטר יעקב אבינו עד

ציונים והערות

הבאים מצרימה פ"י הבאים לסבול עול הגלות במצרים את יעקב אתו בדומין לו בהסכמה אחת לפרוע שטר חוב הגלות. לזה דקדק לומר הבאים, פירוש הגם שלא באו חפצים היו לבוא, וזה לך האות איש וביתו באו כאדם שמכין עצמו על הדבר. ד. ז"ל המדרש: 'ורבנן אמרי צוה אותן על המחלוקת אמר להון תהיו כלכון אסיפה אחת, הה"ד (יחזקאל לו) ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו וגו' לבני ישראל וגו', חבירו כתיב נעשו בני ישראל אגודה אחת, התקינו עצמכם לגאולה מה כתיב אחריו ועשיתי אתכם לגוי אחד וגו'.

ב. רבינו נקט בלשון הבין, כי מצד עצם הגזירה לא היה מוכרח שיהיו משועבדים דוקא במצרים, דהרי הגזירה לא נגזרה רק בלשון בארץ לא להם, והרי שעבוד מצרים החל מלידת יצחק בזמן שעוד ישבו בארץ מצרים, וכן האריכו בזה הקדמונים הרבה, וכן תיקנו הזקנים לתלמי המלך בתרגום התורה (מגילה ט, א): 'ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות ארבע מאות שנה'. ג. עיין אור החיים הק' בפר' ויגש (בראשית מו, ז) שהוכיח מהפסוקים שיעקב אבינו ובניו קיבלו ברצון את גזירת הגלות. ועיין עוד אור החיים ריש חומש שמות (א, א): 'ואמר ואלה שמות וגו'

התקינו עצמכם לגאולה, עוד מוסיף המדרש מה שאמר להם, שיעקב שאל מהם אולי יש פירוד ביניכם, או שלבו של אחד מכם חלוק על הקב"ה, פתחו ואמרו שמע ישראל וכו', פתח ואמר ברוך שם ע"כ. ידוע בזוה"ק, מובא בתניא, ששמע ישראל יהודא עילאה, וברוך שם יהודא תתאה,

✽ ביאורים ✽

כל זמן הגלות ולהכינם אל הגאולה. וזאת יש לבאר כי הנה ידוע בזוה"ק (פר' בראשית יח, ב), **מובא בתניא** (שער היחוד והאמונה פ"ז), **ששמע ישראל** הוא בגדר **יהודא עילאה**, וברוך שם הוא בגדר **יהודא תתאה**, והכונה בזה, כי הקב"ה ברא את העולם ביחוד עליון כשהכל נברא לכבודו, אלא שכבודו בבריאה מכוסה טמיר ונעלם, כי העולם מלא בדברים רעים המתנגדים לכבודו יתברך. וכאשר האדם עומד ומקבל על עצמו עול מלכות שמים על כל העולם הגשמי, הרי הוא מגלה וממשיך את מלכותו יתברך גם בעולם הזה, נמצא שעל ידי היחוד העליון שהאדם מקבל על עצמו בקבלת עול מלכות שמים בפסוק שמע ישראל ומכיר שמלכותו בכל משלה, הרי זה ממשיך את היחוד העליון גם לעולם הזה העולם התחתון, שיהיה בגדר ברוך שם

התקינו עצמכם לגאולה, עוד מוסיף המדרש מה שאמר להם בהמשך הפסוק, **את אשר יקרא אתכם בְּאֶחָד הַשְּׁמִימִים**, **שיעקב** אבינו ביקש לגלות להם את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה, ויעקב אבינו חשש שמא בניו אין ראויים שיגלה להם את הקץ, ולכך **שאל** מהם **אולי יש פירוד ביניכם**, או **שלבו של אחד מכם חלוק על הקב"ה**, פתחו ואמרו **שמע ישראל** אבינו, כשם שאין בלבך מחלוקת על הקדוש ברוך הוא, כך אין בלבנו מחלוקת, אלא ה' אלהינו ה' אחד וכו', פתח יעקב אבינו ואמר לעומתם ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ע"כ. ואם דבריו האחרונים של יעקב אבינו ובניו היה קבלת עול מלכות שמים, הפסוק של שמע ישראל עם ברוך שם כבוד מלכותו, ודאי דיש בדיבור זה חזיון גדול להחזיק את בני ישראל באמונתם

ציונים והערות

מחלוקת על הקדוש ברוך הוא א"ל (דברים ו) שמע ישראל אבינו כשם שאין בלבך מחלוקת על הקדוש ברוך הוא, כך אין בלבנו מחלוקת אלא ה' אלהינו ה' אחד אף הוא פירש בשפתיו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. והובא גם בגמ' פסחים (נו, א). וז"ל הוזה"ק: 'בשכמל"ו יהודא דלתתא, יהודא עלאה (דברים ו) שמע ישראל, יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד, דא לקביל דא'.

ה. ז"ל המדרש שם: 'הקבצו ושמעו בני יעקב, רבי ברכיה זימנין אמר לה בשם רבי חייא וזימנין אמר לה בשם רבנן דתמן, מכאן שהיו מפוזרין וירד מלאך וכינסן, אמר ר' תנחומא מכאן שהיו מפוזרין וכינסן ברוח הקודש, ושמעו אל ישראל אביכם... אלעזר בן אחוי אמר, מכאן זכו ישראל לקריאת שמע, בשעה שהיה יעקב אבינו נפטר מן העולם קרא לשנים עשר בניו אמר להם שמעו אל ישראל שבשמים אביכם שמא יש בלבבכם

וביאור הענין כולל בזה תיקון השלם והכנה לגאולה שלמה, הן בכלל והן בפרט ברוחניות ובגשמיות.

המבוע של יתרון האור מן החושך דווקא. הוא נוהג בכל עניני העולם, וכן יתרון הגאולה מהשעבוד, ולעלות למ"ט שערי קדושה מתוך מ"ט שערי טומאה, ומתוך מעשה העגל למעשה המשכן ועוד ועוד. ועיקר פירוש 'משעבוד לגאולה'

✽ ביאורים ✽

מעלת האור בשלימות, כאשר הוא בא מן החושך דווקא. וגדר זה הוא נוהג בכל עניני העולם, וכן יתרון הגאולה הוא דוקא מהשעבוד, כאשר מתוך החטא האדם יוצא לקדושה, ולעלות למ"ט שערי קדושה מתוך מ"ט שערי טומאה, ומתוך מעשה העגל למעשה המשכן ועוד ועוד.

ועיקר פירוש המעלה שאנו משבחים בסדר ההגדה של פסח, על מה שהוציאנו 'משעבוד לגאולה', הוא על גודל המעלה שזכינו לצאת ממצרים,

כבוד מלכותו לעולם ועד, ואז נעשה כאחד יחודא עילאה עם יחודא תתאה, ולכך יסוד זה הוא עיקר העבודה,, וביאור הענין הזה, שאמונה ואחדות כולל בזה תיקון השלם והכנה לגאולה שלמה, הן בכלל והן בפרט ברוחניות ובגשמיות כמו שמפרש והולך.

דהנה כבר נודע רמיזת הקדמונים בלשון הכתוב בקהלת (ב, יג), 'פיתרון האור מן החושך', כי המבוע של יתרון האור, היינו איך נוכל להשיג את

ציונים והערות

לפני זה ביד אוריה החתי, ועשיית העגל לפני עשיית המשכן והכל ענין אחד שחשיבות הכלי לפי ערך הטומאה וכמו כלי כסף כל עוד שלא נגמר כל עשייתה בציורה והנוי בשלימות לא נקרא כלי לקבל טומאה וכל המחוייב מוציא וד"ל והקיצור בזה יפה. ט. 'לפיכך אֲנַחְנוּ חַיִּים לְהוֹדוֹת לְהִלֵּל לְשִׁבְחַת לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדִּיר לְכַרֵּךְ לְעֵלֶה וּלְקַלֵּס לְמִי שְׁעֵשָׂה לְאַבְוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֵת כָּל הַנְּסִים הָאֵלֹהִים. הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוֹת לְחֵירוֹת, מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלֶה לְאוֹר גְּדוֹל, וּמִשְׁעַבּוֹד לְגְּאֻלָּה, וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה הַלְלוּיָהּ.'

ז. ובלשון הכתוב (ישעיהו ט, א): 'הָעַם הַהֲלֹכִים בַּחֲשָׁךְ רְאוּ אֹר גְּדוֹל יִשְׁבִי בְּאֶרֶץ צְלֻמוֹת אֹר נִגְהַ עֲלֵיהֶם'. ת. במ"א (דרשת הכינוס חוהמ"פ תשי"ט) כתב רבינו: 'ובאמת אנו לא מבינים זאת, אבל כך נמצא כתוב וכך היה צריך להיות וזולתו לא יוכל להתקיים, כי לצורך שנהיה מוכשרים להיות עמו המוכחר, היה צריך מתחילה לירד למצרים למ"ט שערי טומאה, וכן ארץ ישראל להיות מוכשר לבני ישראל היה צריך להיות לפני זה ביד שבעה אומות מבני כנען וכו', וכמו כן בת שבע לא היתה מוכשרת להיות לדוד אלא אם היתה

מתוך העדר הדעת לדעת שלמה, זה היה במתן תורה כמה שנאמר 'אַתָּה הָרֵאָתָ לְדַעְתָּ, וְאִזּוּ זָכִינוּ לְשִׁמוּעַ דְּבָרִים נְעִימִים עֲרִיבִים, וְהָיִיתָ לִּי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים, וְיֵאָתֶם תִּהְיוּ לִּי מִמְּלֶכֶת כְּהַנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ', ולשמוע קולו ולראותו פנים אל פנים, ולשמוע אָנְכִי ה' אֱלֹקֶיךָ, שהוא המעלה הכי הגדולה והעליונה שבחר בנו מכל העמים, ורק עלינו לבד ייחד אלקותו כביכול, ע"י שהוציאנו ממצרים. הרי כל

❦ ביאורים ❦

וההכרה והחיבור ליחודו יתברך, זה היה במתן תורה כמה שנאמר (דברים ד, לה), 'אַתָּה הָרֵאָתָ לְדַעְתָּ, וְאִזּוּ זָכִינוּ לְשִׁמוּעַ דְּבָרִים נְעִימִים עֲרִיבִים, וְהָיִיתָ לִּי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים (שמות יט, ה), 'וְיֵאָתֶם תִּהְיוּ לִּי מִמְּלֶכֶת כְּהַנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ', (שמות יט, ו), ולשמוע קולו ולראותו פנים אל פנים, כמו שנאמר (דברים ה, ד), פְּנִים בְּפָנִים דְּבַר ה' עִמָּכֶם בְּהַר מִתּוֹף הָאֵשׁ, וְלִשְׁמוּעַ (שמות כ, ב) אָנְכִי ה' אֱלֹקֶיךָ, הדגיש לומר אלקיך דייקא, שהוא המעלה הכי הגדולה והעליונה שבחר רק בנו מכל העמים, ורק עלינו לבד ייחד אלקותו כביכול, ע"י שהוציאנו ממצרים להיות לו לעבדים י. הרי כל

מתוך העדר הדעת לדעת שלמה, כי ישראל בעת יציאתם ממצרים היו נמשלים לעובד במעי בהמה, והם בלא דעת כלל, ומשם יצאנו לשלימות מעלת הדעת. וביאור בחינת הדעת הוא ענין החיבור, היינו דהרבה פעמים האדם משיג בחכמתו דבר, אבל עדיין אינו מחובר אליו, אבל כאשר האדם יודע הדבר בבירור ומתחבר אליו זה נקרא בחינת הדעת י, וכשבני ישראל היו במצרים היו חסרים האמונה והידיעה בגדולתו יתברך כמעט לגמרי, וודאי לא היו מחוברים לאמונה, וכאמרם 'הללו והללו עובדי עבודה זרה הן'. וכשיצאנו ממצרים והגענו להר סיני, זכינו לשלימות בחינת הדעת היינו הידיעה

ציונים והערות

דעתו כי אף מי שהוא חכם ונבון בגדולת א"ס ב"ה הנה אם לא יקשר דעתו ויתקע מחשבתו בחוץ ובהתמדה לא יוליד בנפשו יראה ואהבה אמיתית כי אם דמיונות שוא ועל כן הדעת הוא קיום המדות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה פי' אהבה וענפיה ויראה וענפיה'. וכן האריך בזה בסדור תפלות מכל השנה כונות הלולב ובעוד מקומות עיי"ש. יב. וכמו שפירש רש"י מהמכילתא: 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים - כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי'.

י. עיין מדרש שוחר טוב (תהלים קטז): 'ויוציא אתכם מכור ברזל כשם שהזהבי פושט ידו ונוטל זהוב מן הכור כך הוציא הקדוש ברוך הוא את ישראל ממצרים וכעובר שהוא נתון בתוך מעיה של בהמה והרועה נותן ידו ושומטו כך הנסה אלהים לקחת לו גוי מקרב גוי'. יא. עיין ליקוטי אמרים תניא (פרק ג) בארוכה: 'והדעת הוא מלשון והאדם ידע את חוה והוא לשון התקשרות והתחברות שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד ויתקע מחשבתו בחוץ בגדולת אין סוף ב"ה ואינו מסח

הזכות שזכינו היה רק על ידי השעבוד מצרים, ובוודאי דברי יעקב אבינו עליו השלום, הם שעמדו לנו, בדבריו הקצרים "התקינו עצמכם לגאולה", היינו לומר לדעת מראש שזה עצמו השעבוד התחלת הגאולה ויתרון אור מהחושך.

ועתה שבאנו לדעת, שעיקר הגלות היה העדר הדעת של 'אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים', 'ומלכותו בכל משלה'. וכמו שיש גאולה כללית כן יש בחינת גאולה פרטית, ידוע שהאדם מה שחושב בו נמצא כולו, וג' לבושים

❁ ביאורים ❁

הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים, 'ומלכותו בכל משלה'. מזה ניקח לעבוד את ה' כל אחד בפני עצמו, כי כבר יסד לנו הבעש"ט הק"י, דוכמו שיש גאולה כללית כן יש בחינת גאולה פרטית, וכל אדם חייב באופן פרטי לגאול עצמו מיד הסיטרא אחרא, ולכך הוא חייב להביא עצמו לבחינת דעת שלימה, כמו שנאמר (דברי הימים ב כח, ט), 'דע את אלהי אביך ועבדהו', גם ידוע מדברי הבעש"ט הק"י, שהאדם מה שחושב בו נמצא כולו, כי המחשבה של האדם היא עולם מלא והאדם על ידי דבקותו במחשבת קדושה אמיתית יכול לקדש עצמו ולהעלות עצמו מעלה מעלה. ויש ג' לבושים

הזכות שזכינו להגיע לדביקות גדולה כל כך בשלימות הדעת והחיבור, שנכיר בו בשלימות הידיעה ויבחר רק בנו מכל העמים היה רק על ידי השעבוד מצרים, ובוודאי דברי יעקב אבינו עליו השלום שאמר לנו כהכנה לגלות, הם שעמדו לנו, בדבריו הקצרים "התקינו עצמכם לגאולה", היינו לומר שצריך לדעת מראש שזה עצמו השעבוד הוא יהיה התחלת הגאולה ויתרון אור מהחושך."

ועתה שבאנו לדעת, שעיקר הגלות היה העדר הדעת של גודל ההשגה ביחודא עילאה ויחודא תתאה, כמו שזכינו במתן תורה כאומרנו, 'אתה

❁ ציונים והערות ❁

וגאולת מצרים כמו שהיה בדרך כללות אומה הישראלית כך יש בפרטות אדם אחד, וכמו ששמעתי פירוש הפסוק (תהלים ס"ט, י"ט) קרבה אל נפשי גאלה כי קודם שיתפלל על גאולה כללית צריך להתפלל על גאולה פרטית לנפשו, ודברי פי חכם חן'. טו. הובא הרבה בתולדות יעקב יוסף ובדגל מחנה אפרים, עיין תולדות יעקב יוסף (פרשת חיי שרה - אות ג): 'וכמו ששמעתי מפורש מפי מורי במקום שחושב האדם שם הוא כולו ודפח"ח'.

יג. עיין במה שביאר רבינו בפר' שמות (תשכ"א) וז"ל: 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו ראובן וכו', שמות הנקרא ספר הגאולה, מתחיל הגלות והגאולה, ובגמרא (שבת יג) מחבבין את הצרות, היינו הצרות שנגאלין מהן, והגס חביב עליהן להזכירו וכו' לעשותן יו"ט, ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד (בראשית א ה) שהחשכות התחלת האור'. יד. עיין ספר בעל שם טוב עה"ת (פר' שמות אות ה) בשם התולדות יעקב יוסף: 'ענין גלות מצרים

לנשמה, מחשבה, דיבור, מעשה, ואם המחשבה דבור ומעשה מרצונו יתברך, דהיינו תורה ותפילה ומעשים טובים, יש בו המלך כביכול, ובחינת גאולה פרטית יציאה ממצרים. וזה שהזכרנו בפורים, הלבוש שלבש בו המלך והסוס שרכב עליו המלך, הם בחינת המחשבה והדיבור, שהמחשבה רוכב על הדיבור כמו רוכב על הסוס, ובכל מחשבה יש בה מידות האדם שהביא המחשבה.

✽ ביאורים ✽

בתוך הגוף הגשמי שהוא מלא ביצר הרע, והלבישה בלבושי מלכות שיש בהם דעת גמורה וברורה בשביל איזה תכלית הקב"ה ברא את עולמו. וזה שהזכרנו בפורים"י, דמה שאמרו במגילה הלבוש שלבש בו המלך והסוס שרכב עליו המלך"י, הם באים לרמז בחינת המחשבה והדיבור, שהמחשבה רוכב על הדיבור כמו רוכב על הסוס"י, כי המחשבה בפני עצמה אין לה יכולת להתבטא החוצה בלא דיבור, ולכך היא נמשלת לרוכבת על הדיבור, ובכ"ל מחשבה יש בה ביטוי של מידות האדם שהביא המחשבה, ומדות אלו הם עוד יותר דקות מבחינת המחשבה,

לנשמה"י, מחשבה, דיבור, מעשה, כי הנשמה של האדם ירדה מלמעלה חלק אלוה' ממעל, ואי אפשר לשנות לה או להועיל בעצמה כלום, רק שהאדם צריך להלביש אותה במצוות ומעשים טובים שנעשים במחשבה דיבור ומעשה, ואם המחשבה דבור ומעשה של האדם הוא מרצונו יתברך, דהיינו תורה ותפילה ומעשים טובים, יש בו לבושי מלכות להלביש הנשמה שהיא חלק אלוה' ממעל המלך העליון כביכול. ואז האדם גורם בחינת גאולה פרטית לנשמתו יציאה ממצרים, כיון שהוא גאל את הנשמה שהוא חלק אלוה' ממעל שירדה לעולם הזה מקום גשמי כשהיא ערומה בלא כלום, ונכנסה

ציונים והערות

המלך חפץ ביקרו, כאשר יביאו לבוש אשר לבש בו המלך והסוס אשר רכב עליו המלך, בחי מחשבות ודיבורים שרכב עליהם המלך, ואשר יביאו לבוש מלכות שעושים לבושים להמלך, זה עיקר היקר בעולם. יח. הבונה לפסוק (אסתר ו, ח): 'יביאו לבושו מלכות אֲשֶׁר לָבַשׁ בוּ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן פֶּתֶר מַלְכוּת בְּרִאשׁוֹ' יט. עיין ספר צוואת הריב"ש (אות עא): אם אדם מתפלל ויש לו מחשבה אחרת אזי הקליפות רוכבת על הדיבור, וזהו לסוסי ברכבי פרעה, סוסים נקראים הדיבורים, וכשפרעה היינו המחשבה זרה רוכב עליו אזי דמיתך רעיתי יותר טוב אילו שותק אבל דבר היוצא מהלב נכנס בלב

טז. עיין ליקוטי אמרים תניא (פרק ד): 'ועוד יש לכל נפש אלהית שלשה לבושים שהם מחשבה דבור ומעשה של תרי"ג מצות התורה, שכשהאדם מקיים במעשה כל מצות מעשיות, ובדבור הוא עוסק בפירוש כל תרי"ג מצות והלכותיהן, ובמחשבה הוא משיג כל מה שאפשר לו להשיג בפרד"ס התורה, הרי כללות תרי"ג אברי נפשו מלובשים בתרי"ג מצות התורה ובפרטות בחי חב"ד שבנפשו מלובשות בהשגת התורה שהוא משיג בפרד"ס כפי יכולת השגתו ושרש נפשו למעלה'. יז. עיין יקרא דמלכא על מגילת אסתר: 'יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך, וסוס אשר רכב עליו המלך, ע"י המן נתגלה כל היקר ואשר

ואם הוא לבוש מלכות, זהו שהמלך חפץ ביקרו, וזה, יַעֲשֶׂה כֵן לְמַרְדְּכֵי הַיְהוּדִי, ששונאו נהפך להיות אוהבו.

והנה ראשית שאלתו של יעקב אבינו ע"ה אולי יש פירוד ביניכם, והשאלה השניה אם לכו של אחד מכם חלוק על הקב"ה היינו פגם אמונה ח"ו, מחמת העדר הדעת, שזה מן העיקרים המעכבים את הגאולה. והנה בפרשת מצורע כתיב, 'בְּיוֹם טְהָרְתוֹ וְהוֹבֵא אֶל הַכֹּהֵן, פִּירוּשׁ הַדָּבָר, שְׂבִיאתוֹ אֵל הַכֹּהֵן וְהוּ תַחֲלֵת טְהָרְתוֹ, שֶׁלִּפְנֵי זֶה הָיָה יוֹשֵׁב בְּדַד מִחוּץ לְשֵׁשׁ מַחֲנוֹת וְכִרְוֹז יוֹצֵא

❦ בַּיּוֹרִים ❦

שהביא רבינו לעיל מדברי המדרש, היה בנוסח: **אוֹלַי יֵשׁ פִּירוּד בֵּינֵיכֶם, וְהַשְּׂאֵלָה הַשְּׁנִיָּה אִם לָכֹּו שֶׁל אֶחָד מִכֶּם חָלֹק עַל הַקֶּב"ה הִינּוּ פֶגֶם אֲמוּנָה ח"ו, וְזֶה וְדָאֵי מִחֲמַת הָעֵדֶר הַדַּעַת, שְׂאִינוּ מְשִׁיג בְּכִירוֹר גְּדֹלוֹ וִיכְלֹתוֹ, שֶׁזֶה מִן הָעִיקָרִים הַמְּעַכְבִּים אֶת הַגְּאוּלָּה. וְהֵנָּה בְּפִרְשַׁת מְצוֹרַע כְּתִיב (וַיִּקְרָא יְד, ב), 'בְּיוֹם טְהָרְתוֹ וְהוֹבֵא אֶל הַכֹּהֵן, פִּירוּשׁ הַדָּבָר, שְׂבִיאתוֹ אֵל הַכֹּהֵן וְהוּ תַחֲלֵת טְהָרְתוֹ, שֶׁלִּפְנֵי זֶה הָיָה יוֹשֵׁב בְּדַד מִחוּץ לְשֵׁשׁ מַחֲנוֹת וְכִרְוֹז יוֹצֵא**

כי אינם אפילו נפרטים בדיבור, אלא הם בחינת רצון כמוס שיוצא לפועל על ידי המחשבה שהאדם חושב. **וְאִם הוּא לְבוּשׁ מַלְכוּת, זֶהוּ שֶׁהַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ, כִּי לְתַכְלִית זֶה הוֹרִיד הַקֶּב"ה אֶת הַנִּשְׁמָה לְעוֹלָם הַזֶּה, כְּדִי שֶׁתַּתְּלַבֵּשׁ בְּלְבוּשֵׁי מַלְכוּת ע"י הַצְּדִיקִים, וְזֶה שֶׁאֵמֵר הַכְּתוּב שֵׁם (אֶסְתֵּר ו, י), וַיַּעֲשֶׂה כֵן לְמַרְדְּכֵי הַיְהוּדִי, הִינּוּ שְׂשׁוֹנְאוֹ נִהְפָּךְ לְהִיּוֹת אוֹהֲבוֹ שֶׁגַם הֵיכָר הָרַע הָיָה לוֹ לְעוֹר (עֵינֵן בְּהַעֲרָה) כ"א.**

והנה ראשית שאלתו של יעקב אבינו ע"ה לפני הסתלקותו כמו

צִיּוּנִים וְהַעֲרוֹת

ושכלו וידיעתו ואח"כ חזרה ועלתה מהלב למוח לחשב ולהרהר בה איך להוציא תאוותו מכח אל הפועל להשיג המאכל או למידת החכמה בפועל הרי בכאן נולדה בחי' אותיות במוחו שהן אותיות כלשון עם ועם המדברים והמהרהרים בהם כל ענייני העולם'. **כ"א. עֵינֵן שֵׁם יִקְרָא דְּמַלְכָּא עַל מְגִילַת אֶסְתֵּר: וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהַמֵּן, מֵהָר קָח אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ, וַעֲשֵׂה כֵן לְמַרְדְּכֵי הַיְהוּדִי, שֶׁהֵמֵן הוּא הַיְצֵה"ר שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ עִם הַכֹּלִים וְהַסּוּסִים שֶׁלוֹ נַעֲשֶׂה לְבוּשִׁים וּמְרַכְבָּה שִׁירְכּוּב עֲלֵיהֶם מְרַדְכֵי וְלִקְרֹא הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ.**

פי' בלב העליון ע"י ההבל כידוע'. **כ. עֵינֵן לִיקוּטֵי אֲמָרִים תְּנִיא (פֶּרֶק כ): לְמַשֵּׁל כְּשֶׁנּוֹפֵלֵת אִיּוֹ אֲהַבָּה וְחַמְדָּה בְּלָבוֹ שֶׁל אָדָם קוֹדֵם שְׁעוּלָה מֵהַלֵּב אֶל הַמוֹחַ לְחַשֵּׁב וְלִהְרַהֵר בַּה אֵין בַּה בְּחַי' אוֹתִיּוֹת עֵדִינֵן רַק חָפֵץ פְּשוֹט וְחִשְׁקָה בְּלָב אֶל הַדָּבָר הַהוּא הַנְּחַמֵּד אֲצִלוֹ וְכ"ש קוֹדֵם שֶׁנִּפְלָה הַתְּאוּהָ וְהַחֲמָדָה בְּלָבוֹ לְאוֹתוֹ דָּבָר רַק הִיתָה בְּכַח חֲכַמְתּוֹ וְשִׁכְלוֹ וַיִּדְעֵתּוֹ שֶׁהִיא נוֹדֵעַ אֲצִלוֹ אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁהוּא נְחַמֵּד וְנִעִים וְטוֹב וַיִּפֶּה לְהַשִּׁיגוֹ וְלִידְבַק בּוֹ כְּגוֹן לְלַמּוֹד אִיּוֹ חֲכָמָה אוֹ לְאֲכֹל אִיּוֹ מֵאֲכָל עָרֵב רַק לְאַחַר שֶׁכָּבַר נִפְלָה הַחֲמָדָה וְהַתְּאוּהָ בְּלָבוֹ בְּכַח חֲכַמְתּוֹ**

מפיו טמא טמא, אל תגע בי, ובגדיו היו פרומים קרועים, ומדה כנגד מדה, שהוא עשה פירוד בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו ובין ישראל לאביהם שבשמים, לכן כאשר עשה כן יעשה לו וסובל גזר דינו, ובחסדי המקום שבל ידח ממנו נדח, גם לאדם כזה ניתנה תורת המצורע ועצה ותיקון ע"י "והובא אל הכהן".

והנה התחלת התגלות הדעת היה בפסח על ידי מכת בכורות, כי על ידי מכת בכורות יצאו בני ישראל ממצרים, על ידי שמתו בכור שפחה

✽ ביאורים ✽

ידי מכת בכורות יצאו בני ישראל ממצרים, כי בחינת הבכורה בא לרמוז תמיד על העיקר שבכל דבר שבשבילו נברא העולם, וכל זמן שבני ישראל היו משועבדים תחת יד מצרים, היו המצריים טוענים שהם העיקר בבריאה, ותכלית הבריאה רק בשביל התענוגים והתאוות שלהם, ואם כן היה כביכול השליטה בידי הבכור דקליפה שהיה טוען שהדעת שלהם היא העיקר. ובמכת בכורות היה שבירה לזו הטעות הנפסדת שלהם, על ידי שמתו בכור שפחה

מפיו טמא טמא, אל תגע בי, ובגדיו היו פרומים קרועים, ועונש זה בא לו מדה כנגד מדה, שהוא עשה פירוד בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו ובין ישראל לאביהם שבשמים, לכן כאשר עשה כן יעשה לו וסובל גזר דינו, ובחסדי המקום שבל ידח ממנו נדח, גם לאדם כזה ניתנה תורת המצורע ועצה ותיקון ע"י "והובא אל הכהן" ^{כג}.

והנה התחלת התגלות הדעת היה בפסח על ידי מכת בכורות, כי על

ציונים והערות

הוא כללות כל ישראל, כן לכל הצדיקים שהיו ושיהיו מימות משרע"ה בכל דור ודור אשר היו כללות כל ישראל, וכאשר יעלה הצדיק במדרגות ומעלות, יהי עליה לכל נפשות ישראל, וזה אם הובא אל הכהן בזמן שיש בית המקדש ויש תורת חטאת ואשם לקרבן לכל חטא, והכהן הי' אמצעי לכפרת עונותיו כן בזמן הזה הצדיק על ידו ישלח דברו וירפאם מכל חולי הגוף והנפש.

כב. עיי' יקרא דמלכא (מצורע תשכ"ב) וז"ל: זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן, עפ"י דאיתא בסה"ק פרי הארץ (מכתבי קודש מכתב ל"ב מהרה"ק מקאליסק), מחסדי השי"ת לבל ידח ממנו נדח, נתן את תוה"ק ע"י משרע"ה שכולו עצות ותיקונים לכל אשר נשקעו בעומקי המצולה, שיוכלו להתהפך ולצאת ולעלות, וכמו שדורו של משרע"ה היו כלולים בו במקור חציבת נשמתם וחיותם להיות

ובכור שבי, שהם בחינת דעת דקליפה, המכסה ומסתיר דעת דקדושה, בחינת, 'וְשִׁפְחָהּ בְּיַד תִּירֵשׁ גְּבַרְתָּהּ', ונגאלו בני ישראל שהם בכור דקדושה בכור הקב"ה, כנאמר, 'בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל, שִׁלַּח אֶת בְּנֵי וְיַעֲבֹדְנִי, כִּי 'עֲבוּדָה בְּבִכּוּרָה', וכן נמשך

❁ ביאורים ❁

לקדושה, וכאשר הקליפות טוענים שלהם הבכורה והם העיקר הרי זה בחינת, 'וְשִׁפְחָהּ בְּיַד תִּירֵשׁ גְּבַרְתָּהּ' (משלי ל, כג) כי. אבל במכת בכורות הוכה הבכור והדעת דקליפה, ונגאלו בני ישראל שהם בכור דקדושה בכור הקב"ה, כנאמר (שמות ד, כב), 'בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל' וכן נאמר (שמות ד, כג), 'שִׁלַּח אֶת בְּנֵי וְיַעֲבֹדְנִי, כִּי 'עֲבוּדָה בְּבִכּוּרָה', וכן נמשך

ובכור שבי, שהם מרמזים על בחינת דעת דקליפה^{יב}, שהיא המכסה ומסתיר דעת דקדושה, כי לעולם כל הקליפות ואומות העולם אינם אלא טפלים בעולם רק לסייע לבני ישראל בעבודתו יתברך, אם בסיוע ממש, או במה שהם מפריעים לעבודתו יתברך וגורמים שבני ישראל יתקרבו אליו יתברך יותר ויקבלו שכר על זה. ולכך הקליפות נחשבים כשפחה

ציונים והערות

למהרנ"ת (הלכות תפילין הלכה ד) שכתב: 'כי בכור הוא ראשית בחינת דעת, בחינת ראשית דעת, ועל ידי שהכה השם יתברך בכורי מצרים הכניע הדעת דסטרא אחרא בבחינת גער חית קנה, 'חית קנה' זה בחינת עשו חזיר היער, כמו שאמרו רז"ל (בראשית רבא פרק סה), שהוא בחינת בכור דסטרא אחרא, כי שרו של עשו היה שרו של מצרים, כמובא, ועל כן השתדל יעקב ליקח הבכורה מעשו כדי להכניע הדעת דסטרא אחרא שהוא בחינת בכור, בחינת ראשית דעת כנ"ל, ועל ידי שהכה ה' כל בכורי מצרים והכניע הדעת דסטרא אחרא, ואזי נתגבר הדעת דקדושה בחינת בכורי ישראל, בחינת (שמות ד') בני בכורי ישראל. ואזי נתקים, "גער חית קנה" כנ"ל. כד. בדברי רבינו מצאנו טעם מחודש למיתת בכור השבי ובכור השפחה, דרש"י הק' פירש (שמות יא, ה): 'עד בכור השבי - למה לקו השבויים כדי שלא יאמרו יראתם תבעה עלבונם והביאה פורעניות על מצרים. מבכור פרעה עד בכור השפחה - כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל ולמה לקו בני השפחות שאף הם היו משעבדים בהם ושמהים בצרתם. אבל לדברי רבינו היה כאן רמזיה נוספת לשבירת כוח הסיטרא אחרא המכונה תמיד בגדר שפחה.

כג. עיין אור החיים (שמות יא, ה): 'וראייתי לתת טעם למה לא יצאו ישראל אלא באמצעות מכת בכורות. עוד למה ה' הכה אפילו בכור שאינו מצרי דכתיב (לקמן יב, כט) בכור השבי. ואולי כי הטעם הוא לצד שמצינו שקרא ה' לישראל (לעיל ד' כ"ב) בני בכורי וכבר הודיענו רבותינו ז"ל (זהר ח"ב רס"ג) כי כל מה שברא ה' במדת הטוב גם זה לעומת זה עשה האלהים בבחינת הרע וכל בחינה ובחינה שיש בקדושה יש כנגדה בקליפה והקליפה מתאמצת ומתחזקת לאחוז בה, ולזה כנגד בחינת הבכורה שבקדושה היתה בחינת בכורה שבקליפה אוחת ותוקפת בה לבל שלח עד אשר הרג ה' כל שם הבכורה שבקליפת מצרים בין של מצרים בין של האומות שהיו שם דכתיב עד בכור השבי ובכור השפחה וכל בכור בהמה, וגם בכור ישראל קדש אותם ה' כאמרו (במדבר ח' י"ז) כל בכור וגו' הקדשתי אותם לי כדי שלא תשאר בכורה זולת של קודש אשר הקדיש ה', ולזה מת אפילו בכור בהמה, וכיון שנעקר שם זה נפל ענף הרע שהיה מחזיק בבכור הקדושה ולזה תכף יצאו בני ישראל והגם שמצינו שיצאו ורדפו אחריהם, חשבו שעדיין יש בהם כח לאחוז בהם, וצא ולמד מה עלתה בידם לא נותר בהם עד אחד. ועיין עוד בליקוטי הלכות

לאט לאט ההתגלות עד זמן מתן תורה, שאז נתמלא קבלתם כפי ערך יכולתם, ונאמר אֲתָה הִרְאָתָ לְדַעַת, ועל זה אמר הקב"ה מתחילה בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעַם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הַהָר הַזֶּה, ויבואו לשלמות הדעת אֲנֹכִי אֲשֶׁר הוֹצִאתִיךָ יציאת מצרים.

והנה בְּכֹל דֹּר וְדֹר ובכל יום ויום, חייב אדם לראות כאילו הוא עצמו יצא ממצרים היום, והוא יציאת הנפש האלוקית ממאסר הגוף משכא דחוויא, שע"י עסק התורה והתפילה והמצוות בכלל, ובקבלת מלכות שמים בפרט, הוא בחי' יציאת מצרים.

ומובא בספר ערבי נחל פרשת ויקהל, כי יש לאדם נפש רוח נשמה

✽ ביאורים ✽

וזהו יציאת מצרים השלימה.

והנה חז"ל תיקנו לנו לומר בהגדה של פסח בְּכֹל דֹּר וְדֹר תִּיב אָדָם לְרֵאוֹת אֶת עֲצֻמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם. ובסה"ק ליקוטי אמרים תניא (פרק מז) כותביי, שכן הוא ובכל יום ויום, חייב אדם לראות כאילו הוא עצמו יצא ממצרים היום, והוא יציאת הנפש האלוקית ממאסר הגוף משכא דחוויא, שע"י עסק התורה והתפילה והמצוות בכלל, ובקבלת מלכות שמים בפרט, הוא בחי' יציאת מצרים.

ומובא בספר ערבי נחל פרשת ויקהל, כי יש לאדם נפש רוח נשמה שהם מעצמיות החלק אלוה' ציונים והערות

לאט לאט ההתגלות של הדעת דקדושה בכל המ"ט ימים של ספירת העומר עד זמן מתן תורה, שאז נתמלא קבלתם כפי ערך יכולתם, ונאמר (דברים ד, לה) אֲתָה הִרְאָתָ לְדַעַת, כי כן הוא דרך ותכונת הדעת וההכרה הברורה, שאינה נקנית ברגע אחד, אלא לאט לאט עד שנקבעת היטב בלבו של אדם, ועל זה אמר הקב"ה כשדיבר עם משה מתחילה במראה הסנה (שמות ג, יב), בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעַם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הַהָר הַזֶּה, כי תכלית כל היציאה ממצרים כדי שיתעלו ויבאו לשלמות הדעת שנרמז בתחילת עשרה הדברות (שמות כ, ב), 'אֲנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצִאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עַבְדִּים,

כה. ז"ל: 'והנה בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים, והיא יציאת נפש האלהית ממאסר הגוף משכא דחוויא ליכלל ביחוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק התורה והמצוות בכלל ובפרט בקבלת מלכות שמים בק"ש,

כה. ז"ל: 'והנה בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים, והיא יציאת נפש האלהית ממאסר הגוף משכא דחוויא ליכלל ביחוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק התורה והמצוות בכלל ובפרט בקבלת מלכות שמים בק"ש,

ולבושים מחשבה דבור ומעשה, שהגוף אינו אלא לבוש שפושטין אותו, ומחשבה דבור ומעשה לבושי הנפש רוח נשמה, הם המוציאים לפועל, הכה שבנפש רוח נשמה, וכל מחשבה ודיבור ועשייה הם חלקי הנפש רוח נשמה והוא הוא עצמיות האדם, שהנשמה עצמה שנפח בו הקב"ה הוא חלק אלקי ולא שלו, ועיקר ביאתו לעולם הזה להוציאה לפועל, והוא קנינו הנצחי לפי ערך מה שהוציא, אם בקדושה, והעוסק בתורה ובמצוות,

❦ ביאורים ❦

דיבור ומעשה שהאדם עתיד לפעול בימי חייו, וכל מחשבה ודיבור ועשייה שהאדם פועל בין לטוב בין לרע ח"ו, הם בעצם גילוי של חלקי הנפש רוח נשמה והוא הוא עצמיות האדם, כי המעשים שעושה מגלים את כוח הנפש, הדיבור שמדבר מגלה את כוחות הרוח, והמחשבות שחושב מגלה את כוח הנשמה. שהנשמה עצמה שנפח בו הקב"ה הוא חלק אלקי ממעל ולא שלו, ועיקר ביאתו לעולם הזה להוציאה לפועל, היינו את כוח הנשמה על ידי מחשבה דיבור ומעשה בתורה ובמצוות, והוא קנינו הנצחי לפי ערך מה שהוציא, אם בקדושה או ח"ו להיפך. והעוסק בתורה ובמצוות, בשלימות המעלה זכה

ממעל שקיבל מלמעלה, והאדם צריך להלבישם בלבושים עשויים במחשבה דבור ומעשה של מעשה המצוות, שהגוף אינו עיקר הלבוש הנשאר לעולם, אלא לבוש שפושטין אותו במיתת האדם כאשר הוא עובר לעולם שכולו טוב, ומחשבה דבור ומעשה של המצוות הם לבושי הנפש רוח נשמה, כי הם המוציאים לפועל, את הכה שבנפש רוח נשמה שקיבל האדם, ועל דרך משל, כמו שכאשר אדם זורע גרעין באדמה, הרי הגרעין עצמו בפועל אינו אלא גרעין קטן, אך בכוח יש בו כבר את כוח אותו העץ הגדול שעתיד לצאת ממנו, כן הנשמה היא כוח עליון שבפועל אין לה כלום, אך בכוח יש בה את אותם מחשבה

ציונים והערות

נשמה, הוא חיות וכח מאת ה' אשר בו יחשוב האדם כל מה שחפץ, והוא מעולם המחשבה. נשמה לנשמה, הוא השכל שניתן באדם חיות וכח מאת ה' אשר בו ישכיל בכל המושכלות, כל אחד כפי ערך שכלו כך ישכיל. הרי אלו ארבעה מיני חיות באדם, ואחרי מותו הגוף כלה ולא נשאר רק ד' חלקי נשמה הללו כי זה כל האדם, אבל הגוף אינו רק לבוש שפושטין אותו. ואמנם כל אלו החיות ניתנו באדם בכח והוא יוציאם לפועל.

באדם, והוא בכח, וניתנת לו להוציאה מכח אל הפועל. ולהבינך ענין זה בכירור כך הוא, עיין מ"ש בפ' וישלח מהשייך לזה ונבאר עתה כל הדברים היטב, הענין הוא, כי יש באדם נפש רוח נשמה, ונשמה לנשמה. והענין, כי חלק הנפש היא כח המעשה הניתן באדם, כי דומם אין לו תנועה ולא יעשה מאומה, וניתן באדם נפש חיה ועי"ז יש לו כח לעשות כל מה שחפץ. הרוח, הוא כח וחיות מאת ה' ניתן באדם אשר בכחו יוכל לדבר, ולזה מתרגם לרוח ממלאל.

וקוב"ה ואורייתא חד, עשה החלק כהכלל, ונעשה ממונה כביכול אלוקות, וזה הדעת השלמה, בחינת הוי"ה הוא אלוקים.

והנה בחינת משה רבינו ע"ה הוא בחינת דעת, והוא קיבל תורתנו הקדושה ומסרה, והתורה נמשלה למים הזורדים ממקום גבוה למקום נמוך, בחי'

❦ ביאורים ❦

אלקים נמצא תמיד בבריאה אבל בהסתר, וכידוע שאלה"ם בגימטריא הטבע, וכאשר האדם מקדש את העולם הזה בתורה ובמצוות, הרי הוא מגלה שהוי"ה הוא האלקים, וכל מה שנמצא בעולם נברא על ידו וכי קיומו רק לכבודו יתברך.

והנה בחינת משה רבינו ע"ה הוא בחינת דעת, ובא ללמד שהוא היה הדבוק ביותר בהקב"ה בחיבור השלם, והוא קיבל תורתנו הקדושה ומסרה לכל ישראל, והתורה נמשלה למים הזורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כי ללמד כי התורה והמצוות הם בחינה

להוציא ממצרים, היינו ממיצר הגוף משכא דחויא את כל כוחות הנשמה שהיו ספונים בה בכת. והוא שאמרו חז"ל קוב"ה ואורייתא חד, כי הנשמה היא חלק אלוה ממש, ועל ידי מצוות התורה הרי הוציא לפועל את החלקי אלוקות שיש תוך הנשמה, ועשה החלק כהכלל, ונעשה ממונה כביכול אלוקות, וזה הדעת השלמה של האדם, כאשר הוא מטהר ומקדש ומזכך כל אבר וחלק בנשמתו גם מצד עולם המעשה הגשמי, וזה הוא בחינת הגילוי העליון ביחודא עילאה וביחודא תתאה, בחינת הוי"ה הוא אלוקים, כי השם

ציונים והערות

עולם הזה שהן רוב מצות התורה ככולם והלכותיהן ובצופי אותיות גשמיות בדיו על הספר עשרים וארבעה ספרים שבתורה נביאים וכתובים כדי שתהא כל מחשבה תפיסא בהן ואפי' בחי' דבור ומעשה שלמטה ממדרגת מחשבה תפיסא בהן ומתלבשת בהן ומאחר שהתורה ומצותיה מלבישים כל עשר בחי' הנפש וכל תרי"ג אבריה מראשה ועד רגלה הרי כולה צרורה בצרור החיים את ה' ממש ואור ה' ממש מקיפה ומלבישה מראשה ועד רגלה כמ"ש צורי אחסה בו וכתוב כצנה רצון תעטרנו שהוא רצונו וחכמתו יתברך המלוכשים בתורתו ומצותיה. ולכן אמרו יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים.'

כז. עיין גמ' תענית (ז, א): 'אמר רבי חנינא בר אידו, למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב הוי כל צמא לכו למים, לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה.' ועיין עוד ספר התניא (פרק ד): 'ולכן נמשלה התורה למים מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך כך התורה ירדה ממקום כבודה שהיא רצונו וחכמתו יתברך ואורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. ומשם נסעה וירדה בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה בהשתלשלות העולמות עד שנתלכשה בדברים גשמיים וענייני

שמתגשמת לכל מקבל, כפי ערך מדרגתו ולפי הזמן והמקום, כי ממעשה אבות הק' נעשה תורה לפי ערכם, וממעשה משה רבינו ודורו ארבעים שנה נעשה תורה כפי ערכם, וכן תמיד כפי מה שמוציא מכח לפועל, לפי ערך כל אדם ומדרגתם, מתגשמת, על ידי מחשבה דבור ומעשה בקדושה בתורה בתפילה ומעשים טובים נתגלה התורה בלבוש מעשה שלו.

והנה ראשית הגנאי הנמצא באדם הראשון, שהיה כפוי טובה, שאמר, "הָאֱשָׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי", וכן אדם שאינו מכיר בחסדי המקום מיום הוולדו,

✽ ביאורים ✽

הנשמה מכח לפועל, לפי ערך כל אדם ומדרגתם, התורה מתגשמת, על ידי מחשבה דבור ומעשה בקדושה בתורה בתפילה ומעשים טובים נתגלה התורה בלבוש מעשה שלו.

והנה ראשית הגנאי הנמצא באדם הראשון, שהיה כפוי טובה, שאמר (בראשית ג, יב), "הָאֱשָׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי", וכפיות טובה זו הוא ההיפך הגמור מבחינת הדעת, כי הדעת מורה על החיבור וההכרה, והכפוי טובה מכיר ויודע מהיכן הגיע הטובה הזו, ואעפ"כ הוא כופר בזה. וכן אדם שאינו מכיר בחסדי המקום מיום הוולדו,

שמתגשמת לכל מקבל, כפי ערך מדרגתו ולפי הזמן והמקום, כי כל אדם ואדם המקיים תורה ומצוות, הרי הוא מוציא לאור ניצוצות קדושה לפי ערכו ולפי כוח נשמתו, דאת אותו תפילין שאנחנו מניחים הניחו גם משה רבינו ודורו והאבות הק', רק דממעשה אבות הק' נעשה תורה לפי ערכם, ולפי מחשבות הקדושה וערך המעשה שלהם בקדושה נוראה, וממעשה משה רבינו ודורו ארבעים שנה נעשה תורה כפי ערכם, וממעשה שלנו נעשה תורה ובירור ניצוצות הקדושה לפי ערכנו, וכן תמיד בכל דור נעשה תורה לכל אדם ואדם כפי מה שמוציא כוחות

ציונים והערות

לגלות החסדים של הקב"ה בפני אחרים, ולהודות עליהם ואז יקויים סוף הפסוק לא חסרת דבר. ועיין עוד מה שכתב רבינו (כי תבוא תשל"ה): 'ובאת אל הכהן וגו' ואמרת אליו רש"י שאינך כפוי טובה, מבואר בספה"ק יסוד גדול ועיקר מידת הכרת טובה, וההיפך בכפוי טובה, וכמעט רוב בנין ספר חובת הלבבות נבנה על זה, להגדיל החובה על האדם להכיר גודל החסדים מכל הבחי' שעשה ועושה לאדם יותר מנבראים אחרים. ועיין שם מה שהאריך בזה עוד. ל. עיין גמ' עבודה זרה (ה),

כח. עיין יקרא דמלכא (פר' תזריע תשל"ג): 'וכפי ההודכות מסירים המסכים ומתפרש התורה של האדם, כי יש תורת בהמה וכו' ותורת אדם גבוה על גבוה, ע"י מעשי בהמיות מתגשמת התורה, וע"י הזדככות האדם מתעלה התורה מגשמיותה מתורת בהמה לתורת אדם, ולתורת מלאך ומעלה מעלה'. כט. עיין מה שכתב רבינו (יקרא דמלכא דברים תשי"ב): 'כי ה' אלהיך ברכך (ב, ז) פירש"י לפיכך לא תכפו את טובתו להראות כאילו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים, שצריכים תמיד

ואינו מקבל מאהבה כל מה שעובר עליו. שעל ידי הכרה ממשיכים חסדים חדשים תמיד כדי שיכירו עוד יותר, שזה עיקר כוונתו בהבריאה להיטיב לנבראים להשפיע עליהם, כי טבע הטוב להיטיב לגלות מדותיו, ויש לו להקב"ה הנאה שהנבראים מכירים שמקבלים חיותו ממנו, מה שאין כן הבעל כפוי טובה, צריכים להתנהג עמו כמו עם פרעה שעשר מכות שייכים לו, ומי שלוקה, מפני שיש בו ממדת פרעה. ויש בחינת ופרעה הקריב, לב ישראל לאביהם שבשמים, אבל

✽ ביאורים ✽

ואינו מקבל מאהבה כל מה שעובר עליו הרי הוא בגדר כפוי טובה, דהרי הקב"ה הביאו לעולם והעניק לו חיים ובריאות וכמה וכמה מיני טובות, האם בגלל קצת יסורים שבאים עליו לא יזכור כל החסדים הגדולים שהקב"ה עשה עמו. אבל אם הוא יודה וישבח את הקב"ה על כל הטובות שכבר קיבל, אפילו אלו יסורים שהגיעו עליו יעלמו כלא היו, כיון שעל ידי הכרה בחסדי המקום הדעת והידיעה השלימה, ממשיכים חסדים חדשים תמיד כדי שיכירו אותו עוד יותר, שזה עיקר כוונתו בהבריאה להיטיב לנבראים להשפיע עליהם, כי טבע הטוב

ואינו מקבל מאהבה כל מה שעובר עליו הרי הוא בגדר כפוי טובה, דהרי הקב"ה הביאו לעולם והעניק לו חיים ובריאות וכמה וכמה מיני טובות, האם בגלל קצת יסורים שבאים עליו לא יזכור כל החסדים הגדולים שהקב"ה עשה עמו. אבל אם הוא יודה וישבח את הקב"ה על כל הטובות שכבר קיבל, אפילו אלו יסורים שהגיעו עליו יעלמו כלא היו, כיון שעל ידי הכרה בחסדי המקום הדעת והידיעה השלימה, ממשיכים חסדים חדשים תמיד כדי שיכירו אותו עוד יותר, שזה עיקר כוונתו בהבריאה להיטיב לנבראים להשפיע עליהם, כי טבע הטוב

ציונים והערות

א"ר ברכיה יפה היתה הקרבת פרעה לישראל ממאה צומות ותפלות למה שכיון שרדפו אחריהם וראו אותן נתייראו מאד ותלו עיניהם למרום ועשו תשובה והתפללו שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה'. ועיין עוד אור החיים הק' (שמות יד, י): 'אלקים חשבה לטובה, כדי שיפחדו ויחזרו בתשובה שלימה ויקרבו לבם לשמים (שמו"ר כא ה) כדי שבאמצעות זה יעשה ה' להם הנס העצום של קריעת ים סוף, ודבר זה לא הובטחו בו קודם, ותמצא שדרשו ז"ל (שם) בתיבת הקריב, ולא אמר קרב, ירצה שהקריב לבן של ישראל לאביהם שבשמים, וכן היה דכתיב ויצעקו בני ישראל אל ה'. ועיין עוד בגמ' סנהדרין

א): 'תנו רבנן מי יתן והיה לבכם זה להם אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל מי יתן והיה לבכם זה להם היה להם לומר תן אתה כפויי טובה דכתיב ונפשנו קצה, בלחם הקלוקל בני כפויי טובה דכתיב האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכלי'. לא. אולי אפשר להוסיף בזה, דכפוי טובה הוא כמו בחינת דעת דקליפה, כי הוא זה לעומת זה, לא שאינו יודע מהיכן הגיע לו הטובה, אלא הוא מכיר וכופר בזה. לב. וכמו שמצאנו במדרש (שמו"ר כא, ה): 'ומה ופרעה הקריב אלא שהקריב את ישראל לתשובה שעשו,

'זיראו מאד', וכן כל מי שמתקרב על ידי בחינת 'זפרעה הקריב', זה מסטרא דשמאלא ובחינת העדר הדעת. ומסטרא דימינא, שבני ישראל ידעו שבשבילם נברא העולם, וישראל היו ראשית המחשבה, וכל מה שעובר עליהם בין

❦ ביאורים ❦

יקבל עונש ח"ו, ואם הקב"ה היה מבקש ממנו לקיים רצונו, אבל גם היה מודיע לו שבכל מקרה לא יענש על כך, לא היה מקיים המצוה כלל, נמצא שאין לו דעת וחיבור לידע מה חובתו בעולמו והוא בגדר העדר דעת. ובחינת הדעת השלימה ומסטרא דימינא, מתקיים בשעה שבני ישראל ידעו שבשבילם נברא העולם, וישראל היו ראשית המחשבה שבשבילם נברא העולם לי, וכל מה שעובר עליהם בין אם חס

כאשר בני ישראל מתקרבים אל הקב"ה בבחינה כזו היא רק בגדר 'זיראו מאד' במדת היראה ולא במדת האהבה, כי זה בא מתוך יראה ולא מתוך הכרה ורצון, וכן כל מי שמתקרב אל הקב"ה על ידי בחינת 'זפרעה הקריב', היינו מתוך שמפחד מצרות ויסורים ח"ו ולא מתוך אהבה וחשיקה, הרי זה מסטרא דשמאלא ובחינת העדר הדעת^ל, דהרי אינו ירא וחרד לעבור על פי ה', אלא הוא ירא וחרד על עצמו שלא

צינונים והערות

אף שלא היה לו כאב גדול מזה, אך האב ירא שלא ינפח רגל הבן, מה עשה האב, לקח מרצע וקרע הבשר סביבות הקוץ, והסיר הקוץ מרגלו, והנה בלקחו הקוץ היה להתינוק יסורים וצווח בקול מר, אך האב הוא יודע שהיסורים הם רפואה לו, לא השגיח על צעקת התינוק, והסיר הקוץ בכח... כן יראת האדם הוא מהעונש, ולא יראת החטא בעצם, אבל הקדוש ברוך הוא כביכול ירא ומצטער פן יחטא האדם, אבל מהעונש של האדם שאחריו אינו ירא, כי אדרבה זהו רחמנותו, ורפואתו יתברך שמו, כי מעניש בכדי לטהרו מעונותיו, וזהו שאמר מה ה' אלהיך שואל מעמך, שתהא יראתך כיראתו יתברך שמו כנזכר^ל. לד. כונת אומרו ראשית המחשבה, כי יש כלל סוף מעשה במחשבה תחילה, זאת אומרת אדם הרוצה לבנות בית, מתחילה חופר חפירה וקונה לבנים וכו', וצורת הבית בשלימותו באה רק לבסוף, אף שבמחשבה היתה ראשונה, כן כביכול האדם נברא אחרון אבל בשבילו נברא כל העולם, כי הוא היה ראשית המחשבה שעלה ברצונו לבורא את העולם בשביל האדם התחתון המקיים מצוותיו.

(צז, ב): 'כתנאי רבי אליעזר אומר, אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין, אמר ליה רבי יהושע אם אין עושין תשובה אין נגאלין, אלא הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב'. לג. עיין בהערות מקור חיים על ספר בעל שם טוב עה"ת פר' עקב (אות כג) שמביא מספר אור תורה וז"ל, מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך, יובן על דרך משל, ור"ל ליראה את ה' אלהיך, פירוש, שיהיה היראה שלך כמו היראה של ה' אלהיך, כלומר כי יראת סתם בני אדם הוא יראת העונש וזה אינו כלום, אבל יראת השם יתברך על האדם הוא יראת החטא, שהקדוש ברוך הוא ירא תמיד כביכול פן יחטא האדם, מרוב רחמנותו עליו, כמו אב על הבן, שיראת האב תמיד על בנו שלא יצא לתרבות רעה ח"ו, או שלא יחלה, כך יראת הקדוש ברוך הוא על האדם כביכול מגודל רחמנותו, וזהו שאמר מה ה' אלהיך, שיהא שוה לו. ונמשיל על זה, אב שהזהיר את בנו שלא ילך יחף, פן תשב לו קוץ ברגלו, ולא השגיח הבן קטן המחוסר דעת עדיין, והלך יחף וישב לו קוץ ברגלו,

מהשעבוד, ובין ופרעה הקריב, צריכים להשתמש בבחינת "משה קיבל", שזהו בחינת התקינו עצמכם לגאולה.

✽ ביאורים ✽

בחינת "משה קיבל", היינו לקבלה בדעת בחי' משה שזהו בחינת התקינו עצמכם לגאולה, כשתתבוננו ותבינו בשביל מה נוצר כל הצרות והשעבודים רק בשביל שבני ישראל יכירו וידעו שהקב"ה מלך ומלכותו בכל משלה, וזה עצמו הכנה והתחלת הגאולה.

ושלום אם יש צרה אפילו אם תהיה מהשעבוד של מצרים, ובין אם יש צרה המביאתו לבחינת יראת העונש ופרעה הקריב, צריכים להשתמש בזה להגיע לבחינת היראה והאהבה השלימה מפני גדולת הקב"ה בדעת והכרה שלימה מי ברא את העולם ובשביל מה ברא את העולם והוא

מאמר יציאת מצרים הכללית והפרטית

תשט"ז

זכר ליציאת מצרים. חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (פסחים קטז.). כשאוה"כ (דברים ה, טו) וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוצאך, ואיתא בפירוש ברמב"ם שזה מצוה דאורייתא (עי' רמב"ם הל' הומ"צ פ"ז הלכה ו).

❦ ביאורים ❦

בצאתי ממצרים, דייק הכתוב 'לי' שכל אדם צריך להרגיש כאילו הנס נעשה לו. אבל לכשנתבונן נראה דישנו גם חיוב מיוחד לראות את עצמו כאילו הוא עצמו היה 'עבד' במצרים, כמו שאומר הכתוב (דברים ה, טו), 'וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוצאך', משמע שכל אדם צריך להרגיש כאילו הוא עצמו היה עבד במצרים, ואיתא בפירוש ברמב"ם, שזה מצוה דאורייתא לראות את עצמו כאילו הוא עצמו היה עבד במצרים. והלא דבר הוא להתבונן, מדוע צייתה התורה במצות סיפור יציאת מצרים, שיראה דוקא את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא ממצרים, וכאילו הוא בעצמו היה עבד.

כמעט כל המצות ניתנו 'זכר' ליציאת מצרים, ובמצות סיפור יציאת מצרים ישנו חידוש בנוסף על עצם סיפורי הנסים. דבכל פעם שאדם מודה ומשבח את הקב"ה על הנסים שעשה לאבותינו, לא מצינו חיוב להרגיש כאילו הוא עצמו נעשו לו הנסים הללו, למשל בחג הסוכות אין צריך להרגיש כאילו הוא עצמו ישב בסוכה בצאתו ממצרים, ובחנוכה אין צריך להרגיש כאילו הוא עצמו ניצול מיד היוונים. אבל בליל הסדר חידשו חז"ל במשנה בפסחים (קטז:), ש'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ושם במשנה בפסחים ילפו לה מדכתיב: 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי

ציונים והערות

שכל אדם צריך לראות את עצמו כאילו היה עבד במצרים, והרמב"ם לא הביא את הפסוק שהזכירו במשנה, אלא את הכתוב הזה שרבינו מביא, ומשמע שמכתוב זה הרמב"ם דייק תוספת דין שצריך לראות את עצמו כאילו הוא עצמו היה עבד במצרים.

א. ז"ל הרמב"ם: 'בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שנאמר (דברים ו) ואותנו הוציא משם וגו', ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא בתורה (דברים ה). וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית'. ומפורש להדיא

והנה תחילת השעבוד הי' על עון מכירת יוסף לעבד במצרים, והם התוודו על זה באמרים (בראשית מב, כא) אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו. והנה באה המצוה (שמות יא, ב) וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב. וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום (שם יב, לו), ופירשו הספרים, שמתחילה שאלה כל אחת מחברתה בכני ישראל עצמן, וכאשר ראו מצרים את גודל האהבה שביניהם גם הם השאלו להם, כי עבר האהבה גם לגבול מצרים. והיה זה תיקון על חטא מכירת יוסף.

❁ ביאורים ❁

הרי רעהו אינו רק מי שריעך בתורה ובמצוות, ואיך אפשר לכנות הגוי בשם רעהו. ופירשו הספרים, שמתחילה שאלה כל אחת מחברתה בכני ישראל עצמן, וכאשר ראו מצרים את גודל האהבה שביניהם גם הם השאלו להם, כי עבר האהבה גם לגבול מצרים, והיה חיזוק האהבה וההתקשרות וההתדבקות הזו שהיה בין בני ישראל תיקון על חטא מכירת יוסף, דאם בחטא מכירת יוסף היתה טענה גדולה על השנאה שהיה בין האחים, בהשאלת הכלים תוקנה השנאה בצורה שלימה עד שאפילו המצריים התחילו לאהוב את עם ישראל.

והנה תחילת השעבוד והירידה למצרים הי' על עון מכירת יוסף לעבד במצרים, והם התוודו על חטא זה עוד לפני שהתחיל גלות מצרים, באמרים (בראשית מב, כא), אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה עלינו הצרה הזאת. והנה לעת הגאולה באה המצוה (שמות יא, ב), וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב. וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום (שם יב, לו), ולכאורה יש להקשות בלשון הכתוב 'איש מעם רעהו ואשה מאת רעותה', מאימתי איש יהודי הוא רעהו עם הגוי,

ציונים והערות

זה מזה בעיני מצרים והם גם כן השאלו להם כליהם. ושם בהערות מביא, שכן כתב בשפתי קדושים וביסוד אמונה ובספר אלה הדברים אשר נאמרו לדוד בשם הרה"ק ר' מיכל מזלוטשוב, ובספר נחלת יעקב ממפרשי רש"י, גם כן דייק כן, על לשון הכתוב מאת רעהו איזה רעהו שייך בעכ"ם, ומתרג' גם כן מדיליה שהכונה שישאלו קודם האחד להשני. ד. ועיין יקרא דמלכא (פר' בא תשל"ד) דכתב: 'עיקר הגלות מצרים הוא העדר הדעת, דעת הוא אמונה, והמקבל עליו עול מלכות שמים טעבירין הימנו עול מלכות ועול דרך ארץ, (עי' אבות ג ה) וכשאינן דעת אין מידות, והיפך

ב. עיין ילקוט ראובני תחילת פר' וישב (אות ק) בשם הוזה"ק: 'גלות מצרים היה בחטא מכירת יוסף שלא ראה פני אביו כ"ב שנה, וגרמו לכל שבת להיות כ"ב שנה בגלות, הרי עשרה פעמים כ"ב הרי ר"כ, אלא משום שהשכטים הקדושים מתו בארץ הטמאה והיה להם צער גדול נגרעו עשרה שנים, ונשתעבדו רד"ו שנה. ג. יסוד זה הובא בכמה וכמה ספרים בשם רבינו הק' מזלוטשוב זיע"א, כן מביא בספר תורת המגיד מזלאטשוב פר' בא בשם היכל הברכה פר' בא: 'שמעתי בשם הקדוש מוה"ר מיכל מגיד, שאמר שהציוני היה שישאלו זה מזה וזוה יהיה התעוררות ויתן ה' את חן העם ששואלין

וזה חייב אדם וכו', כי על ידי מכירת יוסף נתנו כח למצרים ונתנו אותנו לעבדים, ועל ידי הידידות שנעשה בזמן השאלה חזרו ולקחו מהם הכח, וזה בכלל, ובפרט בכל אדם, הגלות ע"י שאין מרחמים על אחינו, והישועה על ידי החסדים והטובות שעושים אחד להשני.

✽ ביאורים ✽

כביכול הם בעצמם מביאים זאת עליהם. וזה הענין הוא בכלל ישראל, ובפרט הוא מתקיים בכל אדם, כי כל הגלות והצרות גם באופן פרטי באים ע"י שאין מרחמים על אחינו, והישועה מגיעה תמיד על ידי החסדים והטובות שעושים אחד להשני. היינו שצריך לראות ולדעת שהגלות והשעבוד הפרטי שבו הוא נמצא זה בגלל העדר רחמנות, והגאולה שלו יהיה ע"י החסדים והטובות שיעשה.

וזה הטעם שחז"ל אמרו, 'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים' וכו', ובהדגש שיראה את עצמו כאילו הוא עצמו היה 'עבד' במצרים, כי על ידי מכירת יוסף שכביכול היה גדר שנאה בין האחים, נתנו השבטים כח למצרים לשלוט עלינו ונתנו אותנו לעבדים. ועל ידי הידידות שנעשה בזמן השאלה, חזרו ולקחו מהם זה הכח, כי אין לאומות העולם שליטה על ישראל רק כאשר

ציונים והערות

הרמב"ם בהל' מתנות עניים (י, ב): 'לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ואין דבר רע ולא היזק נגלל בשביל הצדקה... וכל ישראל והנלוה עליהם כאחים הם, שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם, ואם לא ירחם האח על האח מי ירחם עליו ולמי עניי ישראל נושאים עיניהן הלעכו"ם ששונאים אותו ורודפים אחריהן הא אין עיניהן תלויות אלא לאחיהן'. ו. עי' פר' וארא תש"כ בא"ד: 'השתלשלות הגלות מהעדר הרחמנות שאמרו (בראשית מב כא) בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת, והתיקון שלפני הגאולה הי' שכל אחד שואל מחבירו ומשכיניו כלי כסף ושמלות להרבות ידידות וריעות. וכן כל ישועה פרטית, ע"י שנעשין מתחילה אוהבין ול"ז בין אדם לחבירו'.

הדעת בלי אמונה הללו והללו היו עובדי ע"ז, וכשאין מדות היו מעבירים אותם באכזריות גדולה, והגאולה ע"י משה רבינו בחי' דעת דקדושה, אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם (שמו"ר ג ד) וכתוב (דניאל ב כא) יהב חכמתא לחכימין, והי' התיקון על ידי פסח, מילה, ושאלה. פסח כתי' משכו ואז"ל משכו ידיכם מע"ז (שמו"ר טז ב) מדעות כוונות, וע"י השה נכנס בהם אמונה. כי עשו במס"נ כמו שאמר משה הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו (ח' כב), מילה הוא תיקון מדות הכללית בין אדם למקום. ושאלה היא תיקון המדות בין אדם לחברו עפ"י הרי"מ מזולאטשוב זצ"ל, עם איו געווארען א ליעררי איש מאיש ואשה מחברתה עיי"ש. ה. יש להסמיך לזה את לשון

מאמר ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל

תשי"ז - ליל שביעי של פסח אחרי השירה

ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל (מכילתא בשלח). שאז היתה עת רצון למעלה ונשלם הגאולה בשלמות, שהמצריים כבר נטבעו בים וניצלו מן השונאים שלא בדרך הטבע וראו כולם גבורתו והושרה עליהם גדלות המוחין ונבואה גבוהה. וכל זה היתה בחי' ופסחתי עליכם (שמות יב, יג), ופסח ה' על הפתח (שם כג), היינו פתחו לי פתח כנבק של מחט (שהש"ר ה, ב), שלא היתה אתערותא דלתתא, כי את ערום וערי' (יחזקאל טז, ז). ומיד ליום המחרת מתחיל

❁ ביאורים ❁

רומם את ישראל שלא לפי מעשיהם, ופסח אפילו על ההתעוררות הקטנה שאדם צריך לעשות היינו מה שאמרו חז"ל שהקב"ה מבקש לכל הפחות 'פתחו לי פתח כנבק של מחט' (שהש"ר ה, ב), ועל אף שלא פתחו כלום הקב"ה פסח על הצורך בפתח, אף שלא היתה אתערותא דלתתא שיהיו ראויים לזה, וכמו שאמר הנביא (יחזקאל טז, ז) כי את ערום וערי', דכביכול הקב"ה ידע שאם לא ישפיע על ישראל שפע גדול שלא לפי מעשיהם לא יהיה בהם כוח להתנתק מטומאת מצרים. ומיד ליום המחרת הסתלקו כל אותם ההארות גדולות שקבלנו במתנה, ואז מתחיל סדר מ"ט

חז"ל אמרו על אותו זמן שבני ישראל עברו בים (מכילתא בשלח): 'ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל' והיינו טעמא לפי שאז בעת שעמדו ישראל על הים, היתה עת רצון גדול למעלה, ונשלם הגאולה בשלמות, שהמצריים כבר נטבעו בים, וניצלו מן השונאים שלא בדרך הטבע, וראו כולם גבורתו, והושרה עליהם באותו זמן גדלות המוחין ונבואה גבוהה, ולכך נתנבאו כולם בדרגת נבואה יותר גדולה מיחזקאל הנביא. וכ"ל זה היה לא לפי דרגתם של ישראל, אלא היתה בחינת 'ופסחתי עליכם' (שמות יב, יג), 'ופסח ה' על הפתח' (שם כג), שהקב"ה כביכול

ציונים והערות

דפסח כשכל סוס פרעה ורוכבו טובעו בים נשלמה גאולתן של ישראל. ח. יסוד הדברים מובא בשער הכונות דרושי הפסח (דרוש ג) בלשונות הקודש מצד המרכבה העליונה: 'ודע כי אלו המוחין הנ"ל שהם עד תכלית גדלות שני דו"א הנכנסים בתוכו

ז. ולכך מציינו בירושלמי פסחים (עא, א) למה ישראל לא אמרו שירה על גאולת מצרים עד שהגיעו לים: 'שנייא היא שהיא תחילת גאולתן', היינו שביום הראשון בני ישראל עדיין לא אמרו שירה כי היו רק בתחילת הגאולה, ורק ביום ז'

ספירת העומר להבאת מנחת העומר של שעורים שהוא מאכל בהמה, להעלות נפש הבהמית לתקן המדות ולרומם השכל, איתערותא דלתתא להתחיל מהתחלה מלמטה למעלה.

✽ ביאורים ✽

מתחילים מהדרגות הכי נמוכות של הנפש הבהמית, ובונים את כוחות הנפש בכל ז' בחינותיהם עד שנהיו ראויים לקבל את התורה במוחין דגדלות ובדרגת אדם בחג השבועות. ובה יובן מה שאמרו חז"ל 'ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל', והלא יתמה כל אדם איך יתכן ששפחה פשוטה על הים תגיע למדרגה גבוהה יותר מהנביא יחזקאל. רק שהיה באתערותא דלעילא ולא לפי מעשיה.

ימי ספירת העומר, וביום זה ציוה הקב"ה את בני ישראל להבאת מנחת העומר של שעורים, שהוא מאכל בהמה, לרמוז שעתה מתחיל סדר העבודה להעלות נפש הבהמית, לתקן במ"ט ימים את ז' המדות, ולרומם השכל כדי שנהיה ראויים לתואר אדם לקבל התורה, כי רצונו יתברך תמיד שאנחנו נתחיל באיתערותא דלתתא, להתחיל מהתחלה מלמטה למעלה, ולכך

ציונים והערות

והוזכר גם במהרש"א בראש השנה (טז, א): 'כי בצאתם ממצרים שנקראו חמורים והיו ישראל גם כן בלא מצות, לא היו ראויים רק למאכל בהמה שהן שעורים, כמ"ש צא ובשר לחמורים, עד ספירת ז' שבועות ע"ש וכמטמונים תחפשנה שהוכנו אז לדעה שמביא מאכל חטים שאז קבלו התורה, וע"כ מביא ב' הלחם מחטים שמביא הדעת'. והוזכר ברוב ספרי החסידות. ועיין בספר דרך מצוותיך (מצות ספירת העומר): 'הנה העומר הי' בא משעורים שנק' מאכל בהמה בגמ' (פסחים ג' ב'), וסודו מבואר בארוכה בפע"ח שער המצות (שער ספה"ע ספ"ו)... כי המל' בפסח בקטנות (ר"ל אחר יום ראשון שמסתלקים כל המוחי' שנמשכו בליל ראשון כמ"ש לעיל במצות אכילת מצה) ואין לה רק הה"ג ע"כ מקריבים שעורים בו ביום'. ועיין עי' יסוד צדיק עמוד קצ"ב ובהערה שם.

בליל פסח הנה לסיבה זו אנו אומרים הלל גמור בליל פסח, משא"כ בשאר לילי יו"ט והם מתקיימים בו כל הלילה, וכל יום א' של פסח, ולכן אומרים הלל גמור ביום א' של פסח, ואח"כ מסתלקים לגמרי כמתחלה, ואחר כך חוזרים ליכנס בסדר המדרגות מדרגה אחר מדרגה, מן היום הב' של פסח עד תשלום נ' יום של ספירת העומר שהוא חג השבועות כמ"ש בע"ה בענין ספ' העומר, ולכן אין אומרים בשאר ימי הפסח הלל גמור אלא בדילוג. ושעם הדבר הוא, כי לסבת אחיזת החיצו' בז"א בתכלית תוקף אחיזתם, לכן הוצרך להגדל בפ"א כל המדרגות של הגדלתו כדי שיתבטלו החיצו' ואחר שנתבטל הוחרז הדבר לטבעו ליגדל בסדר הגדלתו מדרג' אחר מדרגה'. ט. יסוד הדברים בדברי האר"י הק' בפרי עץ חיים (שער חג המצות פרק ח, ובשער ספירת העומר),

כי ידוע שיש שתי בחי' של אור, מקיף ופנימי, ואדם צריך להיות כלול משתיים, והערך המקיף מהפנימי כמו שהארץ תכלית הריחוק מהשמים, ומגושם תכלית הגשמיות מרוחניות השמים, ומקיף בבחי' המרחק ובבחי' הרוחניות. וכאשר האדם כלול משתי מדות, מפנימי, היינו שמלא כל הארץ כבודו וקרוב אליו מאד, ולהחזיק גם במדת מקיף, שאדם נמצא על הארץ במקום מרוחק ושפל המצב ומאד מגושם, כדי לאחוז במדת עניויות ואפס ואין, גם

✽ ביאורים ✽

מרוחניות השמים. כן החילוק שיש בין האור הפנימי ומקיף הוא בבחינת אותו המרחק, ובבחינת אותו החילוק בין הרוחניות והגשמיות כמו בין השמים לארץ, שכל מה שזוכה להשיג הרי הוא בבחינת רחוקה מאד מאד מהאור הגדול של הקב"ה שאי אפשר להשיגו. וכאשר האדם כלול משתי מדות, הרי זה בא להורות לו את סדר העבודה לעבוד את השי"ת בשתי הבחינות, שהוא צריך לידע שיש לו אור מפנימי, היינו לידע שמלא כל הארץ כבודו, וקרוב השי"ת אליו מאד, וכמו שנאמר (תהלים לד, ב): 'קרוב ה' לנשברי לב'. ולהחזיק גם במדת מקיף ולהביא על עצמו על ידי זה בחינת ענוה, כאשר יתבונן שאדם נמצא על הארץ במקום מרוחק, והוא בשפל המצב ומאד מגושם, כדי לאחוז במדת עניויות ואפס ואין. גם באור

ויש לבאר הענין ביותר עומק, כי ידוע שיש שתי בחינות של אור, מקיף ופנימי, והוא גם החילוק הידוע בין ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, דהארת הסובב כל עלמין הוא בחינת המקיף, ואילו הממלא כל עלמין הוא בחינת האור הפנימי. והכונה בזה, דבאמת הקב"ה לית אתר פנוי מיניה והוא נמצא בכל מקום בהשוואה אחת, רק ישנם הארות שכביכול האדם יכול להשיגם, והם נחשבים אור פנימי, ואותם אורות שאין אדם יכול להשיגם הם נחשבים אור מקיף". ואדם צריך תמיד להיות כלול משתיים, לדעת שיש אור אלקי השוכן בו ומתגלה בו, וישנו עוד אור גדול ששוכן בו ואינו יכול להשיג אותו. והערך לדעת בכמה גדול האור המקיף מהפנימי, הוא כמו הערך שהארץ היא תכלית הריחוק מהשמים, ומגושם תכלית הגשמיות

ציונים והערות

ויכניס זאת ההבנה של הסגולה, שהיה אצלו סגולה, שיגלה לעם סגולה, ולהטיב מטובו לאחרים. יא. עיין עץ חיים (שער ב ענף ג) שם נחבאר הענין באריכות גדולה.

י. עי' ליקוטי מוהר"ן (תורה כא): 'בכן כל אחד ואחד לפי בחינתו יש לו פנימי ומקיף, וכל אחד לפי בחינתו, מה שחננו השם שיכניס המקיף לפני, ולהבין ולחדש איזהו דבר, היושר מחייב, שיגלה

במדת אמונה שהקב"ה ניצב עליו ורואה במעשיו ושומע תפילתו ומשגיח עליו ועל כל אשר לו בכל פרטיו.

ובזמן שמתענג מהשגות גדולות ועבודת הקודש והתקרבותו ונחת מגדלות המוחין, תומי' יתבונן שהוא מאד רחוק ויש עליו הרבה מקיפין שכל אחד מגושם כלפי השני כארץ משמים, וצריך הרבה לתקן ולספור שבע כפול שבע,

✽ ביאורים ✽

שכל אחד מאלו המקיפין מגושם כלפי השני כארץ משמים. ולכך נתן לנו הקב"ה את הארות חג הפסח ועבודת ימי הספירה בצורה כזאת של הארה גדולה מלעילא וסילוק המוחין, כי בחינה זו של אתערותא דלעילה היא בגדר אור מקיף, ובתחילה רצה הקב"ה להטעים לעם הנבחר מהאור המקיף שלא לפי דרגתם אלא באתערותא דלעילא. ומכיון שבאמת לא היה לפי דרגתם אלא בגדר מקיף, מיד ביום הראשון הסתלקו כל האורות, ושוב צריכים להביא מנחת העומר, וצריך הרבה לתקן ולספור שבע כפול שבע,

הפנימי יעבוד במדת אמונה, שהקב"ה ניצב עליו, ורואה במעשיו, ושומע תפילתו ומשגיח עליו, ועל כל אשר לו בכל פרטיו, והתבוננות זו תאיר בתוכו את האור הפנימי כדי שיוכל להרגיש קרבת אלוקות ותענוג עליון בעבודת הקודש.

ואז בזמן שמתענג מהשגות גדולות ועבודת הקודש והתקרבותו ונחת מגדלות המוחין, ואז הוא כביכול מרגיש שהוא מושפע באור פנימי, שהוא זכה להשיג את המוחין, אזי תיכף ומיד יתבונן שהוא מאד רחוק עדיין משלימות האור ויש עליו הרבה מקיפין שעדיין לא השיג,

ציונים והערות

הוא נסתר, משא"כ כשסובר שהוא נסתר ורחוק מהשם תואר הוא, אז הוא קרוב ונוכח ה' תואר אתה, ודפח"ח. וכן שמעתי משל מהרב המגיד מוהר"ם משל סולם הסוכב, כשהוא למטה רואה המלך למעלה, וכשעולה למעלה וכו', ודפח"ח. ובוזה יובן, כי האדם הוא סולם מוצב ארצה, כשחושב עצמו בפחיתות שהוא מוצב ארצה, אז ראשו מגיע השמימה, משא"כ כשחושב עצמו במדריגה עליונה שהוא ראשו מגיע השמימה, אז הוא מוצב ארצה, וק"ל. וז"ש והנה מלאכי אלהים, בני אדם העושין בעולם הזה שליחות הש"י, עולים ויורדים בו, ר"ל יש סוכרין שעולים ודבקים בו ית',

יב. רבינו רמז לכאורה ללשון הידוע של בעל התניא (פרק מא): 'חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, והוא גם הוא מקבל עליו מלכותו להיות מלך עליו ולעבדו ולעשות רצונו בכל מיני עבודת עבד. והנה ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט עליו ובוהן כליות ולב אם עובדו כראוי. יג. עי' בן פורת יוסף פרי' וירא (ד"ה ונבאר מדרש): 'ולי נראה בבאיור פסוק (בראשית כח, יב - יג) ויחלם והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, וביארתי זה במ"א. וכעת נ"ל, דשמעתי בשם מורי אתה הוא ה' וגו', כשסובר האדם שהוא נוכח ה' תואר אתה, אז הוא רחוק מהשם תואר

להגיע לקבלת תוה"ק ע"י תיקון המדות.

✽ ביאורים ✽

מקיפין רבים שהאדם לא זכה אליהם ולהתמלא ענוה ובושה מפחד ה' והדר גאוונו. ולכך נתפרש כאן שהיה מראה נבואה שיחזקאל לא זכה לזה, שעל אף השגותיו הגבוהות עדיין יש להשיג גבוה גבוה בבחינת 'מה שלא ראה'.

כדי להגיע לקבלת תורה הק' ע"י תיקון המדות ובאתערותא דלתתא, שאז נהיה ראויים לקבל האור מצד פנימיות נפשנו, ולקבל התורה בשלימות לפי מדרגת האדם האמיתית"י, אבל מיד באותו הזמן צריך לזכור שעדיין ישנם

ציונים והערות

הארץ כבודו, וה' נצב עליו וקרוב אליו לשימוע תחינתו ותשובתו, וכאשר האדם מחמת גודל השגתו ותענוגו מגדלות המוחין, וחושב שהוא מאוד קרוב להקב"ה, צריך לדעת שזה סימן גודל התרחקותו מהקב"ה, מבחי' מקיף. ולכן אחרי זה התחיל ספירת העומר לקבל התורה ע"י תיקון המדות.

יש סוברין כי הם יורדין, והנה ה' נצב עליו, על זה שסובר שהוא מכת היורדין, וכמ"ש (איוב כו, ז) תולה ארץ על בלי מה, מה שאינו חושב עצמו לכלום'. יד. ובכת"י ישן מובא בזה הלשון: 'והאדם שנמצא במצב שפל ועצוב מחמת גודל עוונותיו, ומחמת גודל גשמיות, ומאד מרוחק מהקב"ה, צריך לאחוז במדת פנימי, שמלא כל